

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра логопедії та спеціальних методик

**Кваліфікаційна робота
магістра**

**з теми: «ОСОБЛИВОСТІ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ДИЗАРТРІЄЮ ДО НАВЧАННЯ ПИСЬМА»**

Виконала: здобувач вищої освіти
2 курсу, групи SoL4-M22z
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Серпутько Ганна Петрівна

Науковий керівник:
Федоренко Світлана Володимирівна,
доктор педагогічних наук, професор
Рецензент:
Гноєвська Оксана Юріївна,
кандидат педагогічних наук, доцент

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПИТАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО НАВЧАННЯ ПИСЬМА	6
1.1 Поняття готовності до письма дітей старшого дошкільного віку.....	6
1.2 Питання особливостей підготовки дітей із нормотиповим розвитком до навчання письма в загальній літературі.....	14
1.3 Клініко-педагогічна характеристика дітей з дизартрією.....	18
1.4 Особливості готовності до школи дітей старшого дошкільного віку з дизартрією.....	22
Висновки до розділу 1.....	28
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА СТАНУ СФОРМОВАНOSTІ ПЕРЕДУМОВ ПРОЦЕСУ ПИСЬМА У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ДИЗАРТРІЄЮ.....	31
2.1 Принципи побудови та опис методики діагностики дітей старшого дошкільного віку із дизартрією.....	31
2.2 Критерії оцінювання та загальні рівні виконання завдань.....	46
Висновки до розділу 2.....	48
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ГОТОВНОСТІ ДО НАВЧАННЯ ПИСЬМА ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ДИЗАРТРІЄЮ.....	49
3.1 Кількісний та якісний аналіз розвитку фонематичного сприймання у дітей дошкільного віку з дизартрією.....	49
3.2 Кількісний та якісний аналіз розвитку дрібної моторики у дітей старшого дошкільного віку з дизартрією.....	57
3.3 Кількісний та якісний аналіз розвитку зорово-просторової орієнтації у дітей старшого дошкільного віку з дизартрією.....	62
Висновки до розділу 3.....	67
ВИСНОВКИ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	71

ВСТУП

На сьогодні питання підготовки до навчання в школі є особливо актуальним у зв'язку із перебудовою системи дошкільної та початкової освіти.

У сучасних умовах особливого значення набуває пошук новітніх методик підготовки дітей із дизартрією до школи, що допомогло б реалізувати напрями, які були зафіксовані в «Концепції державного стандарту освіти учнів з порушенням мовленнєвого розвитку» та «Концепції стандарту спеціальної освіти дітей дошкільного віку з порушенням мовленнєвого розвитку».

Всебічний розвиток дітей з порушеннями мовлення є важливим надбанням дошкільного періоду життя, а сам процес підготовки до школи має забезпечити успішну соціальну інтеграцію дошкільника у шкільне життя.

Проблемами дизартрії в логопедії займалися: О. В. Боряк, Л.М.Дідкова, Л. В. Лопатіна, С. Ю.Конопляста, Н.Г.Пахомова, Є. Ф. Соботович, В. В. Тарасун, М. К.Шеремет та інші.

У дітей із дизартрією поряд із мовленнєвою патологією спостерігаються складності в рухах. Їх рухи незграбні, мають обмежений об'єм, м'язи швидко стомлюються під час функціональних навантажень. Ця категорія дітей відстає в темпі, ритмі рухів, а також вони відчують труднощі у процесі переключення з одного виду руху на інший.

Для дітей характерна слабкість кінестетичних відчуттів (недостатньо відчують положення і рух язика, губ), несформованість фонетичних процесів, як наслідок розладів звукової сторони мовлення, порушення артикуляційного апарату.

Дітям з дизартрією важко опанувати навички самообслуговування. Вони не в змозі виконати навіть самі прості рухи, оскільки цей процес вимагає тонких диференційованих рухів рук і якісної просторової орієнтації.

Успішне оволодіння дітьми письмом залежить від рівня сформованості психомоторики. Тому проблема формування психомоторики залишається актуальною.

Письмо, як зазначають учені-лінгвісти, є одним із видів мовленнєвої діяльності. Це складна координаційна навичка, що потребує злагодженої роботи м'язів кисті всієї руки, а також правильної координації рухів тіла.

У зв'язку з великою кількістю правил та вмінь у мові, оволодіння письмом є складним та тривалим процесом.

Підготовка до письма дітей із дизартрією – один з найскладніших етапів в їхній готовності до систематичного навчання в цілому, тому вкрай важливо вчасно визначити рівень підготовки для подальшого його коригування і профілактики.

Метою дослідження є вивчення особливостей готовності дітей старшого дошкільного віку з дизартрією до навчання письма.

Завдання:

1. Провести теоретичний аналіз загальної та спеціальної психолого-педагогічної літератури щодо питання готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання грамоти.

2. Розробити та обґрунтувати зміст методики діагностики та експериментально дослідити стан і рівень готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання письма.

3. Здійснити аналіз результатів проведеного дослідження щодо стану та особливостей готовності дітей старшого дошкільного віку з дизартрією до навчання письма.

Об'єктом дослідження є готовність дітей старшого дошкільного віку до навчання письма.

Предметом дослідження є діагностика готовності дітей старшого дошкільного віку з дизартрією до навчання письма.

Методи дослідження:

1. Теоретичні: аналіз, систематизація та узагальнення даних науково-теоретичних знань спеціальної педагогіки і логопсихології; аналіз навчальних програм і методичних посібників.

2. Емпіричні: констатувальний експеримент, якісна та кількісна обробка отриманих даних.

Практичне значення дослідження. Дані, отримані в процесі дослідження, дають змогу узагальнити практичний досвід, з'ясувати основні механізми та в подальшому визначити вектори в роботі з дітьми старшого дошкільного віку з дизартрією при підготовці до школи.

Структура роботи: робота складається зі змісту, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи - 75 сторінок, з них основного тексту - 70 сторінок.

ВИСНОВКИ

Дизартрія, як складна проблема, інтенсивно вивчається і освітлена в теоретичному і практичному аспекті у вітчизняній і світовій науковій літературі, в клінічному, нейролінгвістичному, педагогічному та психологічному напрямках.

Проблема готовності до шкільного навчання дітей із мовленнєвими порушеннями, а відтак і труднощів в опануванні навчально-пізнавальною діяльністю, займає особливе місце у цих дітей.

Дітям з дизартрією характерна наявність симптомів мікроогранічного ураження ЦНС: недостатня іннервація органів мовлення – голосового, артикуляційного і дихального відділів; порушення м'язового тону артикуляційної та мимічної мускулатури.

Характеризуючи шкільну готовність дітей із мовленнєвими порушеннями, можна зазначити, що вони відчувають труднощі у визначенні мети діяльності, її плануванні, виконанні, оцінці та перевірці, особливо в умовах дотримання кількох правил, у них відмічається, недостатність саморегуляції та дій самоконтролю, словесної регуляції дій.

Мовленнєві порушення негативно впливають не тільки на мовленнєвий розвиток, але й гальмують процес формування дитини, як повноцінного члена дитячого колективу. Діти з порушеннями мовлення зазнають труднощів у програмуванні своїх вчинків, виробленні різноманітних моделей поведінки, виборі адекватного меті способу дії, у засвоєнні нормативів поведінки та міжособистісній взаємодії, що, зрештою, гальмує розвиток соціальної зрілості у даної категорії дітей.

До структури компонентів готовності дитини з мовленнєвими порушеннями до шкільного навчання відносять: морфогенетичну готовність, що включає загальний стан здоров'я, фізіологічну зрілість, де чільне місце посідає рівень сформованості дрібної моторики; психологічну готовність, до

якої відносять інтелектуальну, емоційно-вольову, мотиваційну; соціальну готовність, яка включає соціальну компетентність, комунікативні навички.

Методика констатувального експерименту розроблена з фокусуванням уваги на базових складових операцій процесу письма: аналізу фонематичного сприймання, сформованості дрібної моторики, графомоторних навичок, рухового контролю.

Встановлено, що недорозвинення мовленнєвих засобів знижує рівень спілкування, призводить до психологічних особливостей (замкнутості, сором'язливості, нерішучості тощо); породжує специфічні риси загальної мовленнєвої поведінки (обмежену контактність, уповільнене включення в ситуацію спілкування, невміння підтримувати бесіду, вслуховуватися у мовлення, неухважність до мовлення співрозмовника).

У дітей старшого дошкільного віку з дизартрією спостерігаються значні порушення просторових уявлень, почуття ритму, недорозвиток графічних навичок, дрібної моторики рук. Враховуючи всі ці недоліки можна стверджувати, що загальний стан готовності до навчання письма дітей старшого дошкільного віку з дизартрією нижчий від вікової норми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку „Я у Світі” / М-во освіти і науки України, Акад. пед. наук України; наук. ред та упоряд. О.Л.Кононко. Київ, 2008. 430 с.
2. Бартенєва Л. Підготовка дітей до оволодіння грамотним письмом. *Дефектологія*. 2002. № 2. С. 32.
3. Биковець Л. Л. Вплив рухів пальців рук на розумовий та мовленнєвий розвиток дитини дошкільного віку. *Таврійський вісник освіти*. 2012. № 2. С. 124–131.
4. Боговарова О.І. Психологічна готовність дитини до навчання в школі: діагностика, корекція та розвиток. Чернігів, 2002. 76 с.
5. Богуш А.М. Готуємо руку дитини до письма. Київ, 2014. 160 с.
6. Богуш А.М. Обучение правильной речи в детском саду. Київ, 1990. 212 с.
7. Ватаманюк Г.П. Розвивальний аспект міжпредметних зв'язків у підготовці руки до письма дітей дошкільного і молодшого шкільного віку. *Молодь і ринок*. 2017. № 9. С. 61-68.
8. Вікова психологія: навч. посіб. / за ред. Г.С. Костюка. Київ, 2000. 273 с.
9. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. / О.В.Скрипченко, Л.В.Долинська та ін. Київ, 2006. 344 с.
10. Венгер Л. А. Готов ли ваш ребенок к школе? Москва, 1994. 76 с.
11. Выготский Л.С. Психология. Москва, 2000. 1006 с.
12. Голуб А. В. Сучасний стан дослідження усного мовлення дітей з дизартріями старшого дошкільного віку. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2014. Вип. 27. С. 48-52.

13. Дідкова Л.М. Клініко-педагогічна характеристика дітей із стертою дизартрією. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2014. Вип. 17. С. 57-62.
14. Дідкова Л.М. Етапи логопедичної роботи при стертій дизартрії. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2014. Вип. 27. С. 48-52.
15. Дідкова Л.М. Мовленнєва і немовленнєва симптоматика стертої дизартрії. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2014. Вип. 26. С. 69-72.
16. Дідкова Л.М. Корекційна робота при стертій дизартрії. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Корекційна педагогіка*. 2013. Вип. 23. С. 63-66.
17. Дідкова Л. М. Особливості фонетичних і просодичних порушень у дітей зі стертою дизартрією. *Логопедія*. 2012. № 2. С. 29-32.
18. Іщенко Л.В. Логіко-математичний розвиток дітей 5–7 років. Бердянськ, 2010. 144 с.
19. Запорожец А.В. Педагогические и психологические проблемы всестороннего развития и подготовки к школе старших дошкольников. *Дошкольное воспитание*. 1972. № 4. С. 37– 42.
20. Козинець О.В., Іванова Т.В. Особистісна готовність дітей із загальним недорозвитком мовлення до школи. *Корекційна педагогіка*. 2014. № 38. С. 93-98.
21. Кондратенко В.О., Волошина Ю.А. Особливості мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку з дизартрією. *Логопедія*. 2013. № 4. С. 39-43
22. Конопляста С.Ю., Галущенко В.І. Розвиток сесомоторного рівня мовленнєво-рухової організації у дітей старшого дошкільного віку зі стертою дизартрією. *Логопедія*. 2011. №4. С.45-48.
23. Конопляста С.Ю., Синиця А.О. Дизартрія у систематичі мовленнєвих порушень. *Педагогічна наука:реалії та перспективи*. 2019. № 66. С. 111-116.

24. Конопляста С.Ю., Сак Т.В. Логопсихологія: навч.посіб. Київ, 2010. – 293 с.
25. Кравець Н.П. Підготовка руки до письма. *Дошкільне виховання*. 2003. №10. С. 18-20.
26. Кравець Н.П. Готуємось до читання та письма. *Дошкільне виховання*. 2005. № 8. С. 26-30.
27. Кравець Н.П. Впровадження інклюзивного навчання в зарубіжних країнах. *Наукові Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: Педагогіка. Тернопіль, 2018. № 2. С. 139-146.
28. Кравцов Г.Г. Шестирічна дитина. Психологічна готовність до школи. *Педагогіка і психологія*. 1987. №5. С. 32–60.
29. Лазарева І.А. Проблеми профілактики оптичної дисграфії у дітей в умовах загальноосвітнього навчального закладу. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Серія 19. *Корекційна педагогіка та психологія: наукове видання*. Вип. 9. Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2008. С. 65-68.
30. Лепетченко М.В. Логопедія. Дизартрія: навчально-методичний посібник. Донецьк, 2015. 36 с.
31. Логопедія. Підручник. За ред. М. К. Шеремет. Київ, 2015. 672 с.
32. Лугова Н.М. Попередження дисграфії у дітей дошкільного віку. [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://docviewer.yandex.ua>.
33. Лугова І. Н. Розвиток дрібної моторики пальців рук в учнів шестирічного віку. *Початкова школа*. 2008. № 7. С. 6.
34. Лурия А.Р. Основы нейропсихологии. Москва, 1973. 374 с.
35. Лурия А.Р. Очерки психофизиологии письма. Москва: Издательство Академии педагогических наук, 1950. 352 с.
36. Лянной Ю. Формування графо-моторних навичок у дітей з церебральним паралічем. *Гуманіт. вісн. ДВНЗ "Переяслав-Хмельниц. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди"*: наук.-тер. зб. 2008. Вип. 14. С. 296-299.

37. Махоня В.І. Порушення писемного мовлення: історія, реалії, перспективи. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. Київ, 2017. Вип. 34. С. 57-62.

38. Момот Т. Л. Корекція дисграфій. Методичні рекомендації. Тернопіль: Богдан, 2014. 16 с.

39. Неврологічні основи логопедії: навч.посібник /М.К.Шеремет, О.В.Боряк. Суми, 2016. 252 с.

40. Пахомова Н.Г. Діагностика мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з дизартрією до навчання в школі: Навчально-методичний посібник. Полтава: АСМІ, 2008. 84 с.

41. Пахомова Н. Г. Закономірності та умови формування мовленнєвої готовності до навчання дітей дошкільного віку з дизартрією. *Дефектологія*. 2005. №1. С. 27–34.

42. Соботович Е.Ф. Концепция общеречевой подготовки детей к школьному обучению. *Дефектология*. 1997 №1. С. 2-5.

43. Соботович Е.Ф., Чернопольская А.Ф. Проявление стертых дизартрий и методы их диагностики. *Хрестоматія з логопедії: Історичні аспекти. Дислалія. Дизартрія. Ринопалія*: Навчальний посібник (2-е видання., змін. і допов.) / за ред. Шеремет М.К., Мартиненко І.В. Київ, 2008. С. 345-351.

44. Тарасун В.В. Стерта форма дизартрії: Діагностика та особливості логопедичної роботи. *Дефектологія*. 1997. № 4. С. 69-71 .

45. Трофіменко Л.І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку з ЗНМ: Програмно-методологічний посібник. Київ, 2013. 108 с.

46. Хрестоматія з логопедії: Навчальний посібник / Укладачі: С.В.Федоренко, І.С.Марченко. К.: Видавництво «Книга–плюс», 2019. 496 с.

47. Хрестоматія з логопедії: навч.посібник / М.К. Шеремет, І.В.Мартиненко, С.Ю.Конопляста. Київ, 2018. 307с.

48. Чередніченко Н.В. Комплексний підхід у корекційній роботі з попередження та подолання труднощів засвоєння писемного мовлення у школярів із важкими вадами мовлення. *Дефектологія*. 2005. № 2.

49. Шеремет М.К., Коломієць Ю.В. Нейропсихологічний аспект готовності до шкільного навчання дітей із важким порушенням мовлення *Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. Київ, 2016. Вип. 32. С. 240-247.

50. Эльконин Д.Б. Возрастная психология: учеб. пособие. Москва, 2005. 256 с.

51. Эльконин Д.Б., Венгер А.Л. Особенности психического развития детей 6-7 летнего возраста. Москва, 1988. 136 с.